

востей державного соціального захисту і прав журналістів незалежно від форми власності ЗМК;

– підтримка громадських організацій інформаційної сфери, введення інституту їхнього офіційного представництва у центральних органах влади, що відповідатиме демократичним стандартам формування громадянського суспільства;

– моніторинг звернень професійних журналістських, наукових та інших професійних організацій з проблем інформаційної сфери та контроль за реагуванням на них, що забезпечить налагодження соціального партнерства між медіа та владою;

– вивчення, аналіз і прогноз актуальних проблем інформаційного простору через створення цільових наукових груп із залученням фахівців інформаційної сфери та науковців вищої школи;

– вдосконалення політики кадрового забезпечення засобів масової інформації, що перебувають у сфері управління державою, з урахуванням достатності фахової підготовки претендентів на керівні посади та думки професійних журналістських організацій;

– створення в Україні розгалуженої просвітницької мережі медіа-освіти для підняття рівня медіа-культури громадян України.

Один із засновників Франкфуртської філософської школи Юрген Габермас ставить рівень цивілізованості в залежність від характеристики комунікативних відносин. Якщо Україна опанує цей феномен соціальних зв'язків, тоді з'явиться у нас шанс достойної історичної перспективи в цивілізаційному просторі.

1. Бондар Ю. Національний інформаційний простір новітньої України: становлення та функціонування в процесі політичної трансформації суспільства: Монографія / Ю. Бондар. – К.: МАУП, 2007. – 184 с. 2. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство / Пер. з нім. А. Онишко / Ю. Габермас. – Львів: Літопис, 2000. – 320 с. 3. Різун В. В. Маси. Тексти лекцій / В. В. Різун. – Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2003. – 116 с. 4. Почепцов Г. Г. Информационные войны / Г. Г. Почепцов. – М.: Рефл-бук, К.: Ваклер, 2001. – 573 с. 5. Щербак Ю. М. Час смертохристів: Міражі 2077 року / Ю. М. Щербак. – К.: Ярославів Вал, 2011. – 480 с.

УДК 316.4.063:159.923.322.94(477)

Олег Огірко

Роль Церкви у збереженні національної ідентичності

У статті розглядаються богословські і соціальні аспекти розуміння Церкви та її роль в утвердженні національної ідентичності й духовності.

Ключові слова: Церква, християнство, національна ідентичність.

In the article theological and social aspects of understanding of the role of Church in strengthening of national identity and spirituality are examined.

Keywords: Church, Christianity, National Identity.

Духовні, соціально-економічні та політичні перетворення в українському суспільстві, спрямовані на розбудову та утвердження власної державності, потребують активної участі в них не тільки державних інститутів і політичних партій, а й найрізноманітніших громадських організацій та об'єднань. Важливим чинником процесу перетворень виступає Церква. Вона хоч і відокремлена від держави, але не відокремлена від суспільства.

В умовах ідеологізації, штучних адміністративних перепон та відсутності реальної свободи совісті в колишньому радянському суспільстві поставлену проблему не вивчали. Іноді органи державної влади вдавалися до протизаконних акцій і дій стосовно релігії, Церкви й віруючих. Будь-які публікації, що об'єктивно висвітлювали роль і місце Церкви в суспільно-політичному житті, були заборонені. Тільки внаслідок загальної демократизації суспільства з'явилися можливості об'єктивного висвітлення цієї проблеми.

Відомо, що поняття «церква» переважно використовується у двох тлумаченнях: 1) релігійна організація духовництва й віруючих, об'єднана спільністю вірувань та обрядовості; 2) будівля, в якій відбувається християнське богослужіння. Але церква – це також і спільнота християн, які вірять у Бога у Пресвятій Трійці та приймають у житті сім Святих Таїнств. Вчення про Церкву зветься еклезіологія (від грецького слова «еклезія»), а вчення про Святі Тайни – сакраментологія (із латинської мови сакрамент – таїнство, присяга) [1, с. 27]. Церква – це люд Божий, а держава складається із цього самого люду. Як писав відомий український педагог Юліян Дзерович (1871–1943), «є три чинники виховання: сім'я,

Церква й держава. Сім'я здійснює індивідуальне виховання, Церква – моральне і релігійне виховання, а держава, зокрема, школа – національне й громадянське. Сім'я реалізує таке виховання за природним правом, Церква – за Божим, а держава – за історичним правом» [3]. Славний український педагог Григорій Ващенко (1878–1967) закликав виховувати молодь у вірності Богові, Україні й народові. Сучасні роздуми про помісну церкву приводять до її розуміння як Духовного Дому для її вірян.

Церква – це також і таїнство. «Еклезія» – так грецькою звучить українське слово Церква – це братерське духовне сопричастя, а також і видима інституція (товариство всіх вірних у всьому світі), заснована Ісусом Христом, щоб продовжувати Його апостольську і Спасительську діяльність між народами, як Він повелів Апостолам перед Своїм Вознесінням: «Ідіть, отже, і зробіть учнями всі народи: християни їх в ім'я Отця і Сина і Святого Духа, навчаючи їх берегти все, що я вам заповідав. Отож я з вами по всі дні аж до кінця віку» (Мт. 28, 19–20). Церква не є місцем, де кожен перебуває окремо і самостійно здобуває спасіння. Вона також не є засобом індивідуального освячення. Церква – це вибраний народ, спільнота людей, якій Бог дарує спасіння. Тож і людина є не тільки індивідом, окремих представником людства. Людина, а отже, кожен з нас, це – особа, покликана до спілкування з іншими, до обміну та єдності з ними, – до сопричастя з іншими людьми та Особами Пресвятої Трійці. Ми стаємо людьми тоді, коли спілкуємося і даруємо себе одне одному [1, с. 143].

Єство Церкви просякло цим Христовим посланням. Він її уповноважив силою своїх слів, і це послання Церкви Ісусом

є для неї фундаментальним і настановчим імперативом. Тут уже йде мова про вселенську Церкву, яка охоплює всі народи.

Чітко визначення Церкви дав апостол Петро: «рід вибраний, царське священство, народ святий, люд, придбаний на те, щоб звістувати похвали того, хто вас покликав з темряви у дивне своє світло: колись не народ, тепер же народ Божий» (1 Пт. 2, 9–10).

Отже, Церква – це спільнота учнів Ісуса Христа і дітей Божих, збори народу Божого, вибраного і покликаного на служіння Всевишньому. Вона – більша від релігійного братства, ширша від спілки однодумців, повніша від духовного суспільства. Церква – це спільнота людей, покликаних довершити справу і виконати заповіді Ісуса Христа. Спільноту своїх послідовників Ісус назвав «своєю Церквою».

Церква є там, де є християни і священники. Церкву також називають Матір'ю християн, бо вона під час святого хрещення дає душі справжнє життя – освячуючи благодатю, яка відкриває людині шлях до неба і як духовна матір, виховує своїх вірних. «Хто не має Церкви за матір, той не може мати Бога за батька», «Поза Церквою спасіння немає» (св. Кипріян Карфагенський, †258 р.). Вона поширює Христове вчення за допомогою проповідей, пастирських листів і навчання релігії, уділяє встановлені Христом засоби – за допомогою жертви Святої Літургії, Святих Тайн, благословення, освячення і відправи Богослужінь та керує членами Церкви, видаючи церковні заповіді, заборони, застосовуючи покарання за великі провини (зокрема, позбавлення членства в церковній спільноті).

Церквою керує Ісус Христос з неба через Святого Духа, тому називаємо Його Главою Церкви. Церква, вірна євангельській правді, йде дорогою Христа і апостолів. Вона наполегливо працює, щоб поширювати Боже слово. Для Бога немає більшої приємності, ніж та, щоб всі люди спаслися і знайшли та відкрили для себе єдину істину. Крім того, Церква роз'яснює та укріплює моральні засади, що випливають з природи самої людини. Кожен християнин, який прагне духовної зрілості, зобов'язаний у щирості і з любов'ю поширювати науку Христа тим, які стоять осторонь і поза межами християнства. Церква закликає своїх вірних, щоб з розсудливістю і любов'ю, через співпрацю і діалоги з представниками інших релігій вони засвідчували християнську віру і життя, признавали, зберігали й згадували ці моральні і духовні блага [1, с. 144].

У Церкві розрізняємо два стани: духовний і світський. Церква учительська (єпископи) і Церква слухаюча (миряни) повинні спілкуватися у дусі братерської любові та в ньому проводити діалог з Ісусом Христом. Цей діалог повинен відбуватися як за посередництвом Святої Літургії і приватних молитов, так і – обов'язкових вчинків милосердя.

Однак, у Церкві завжди присутня небезпека тяжіння людської натури до зловживання, свідомого або несвідомого бажання домінувати над Божими прерогативами, що доволі часто спокушає одних і викликає розгублення серед інших. Цей недолік можна і треба долати незламністю живої віри. Господь чітко визначив межу «слабкості» Церкви, яка в екстремальних обставинах завжди проявляє силу своєї непохитності і нездоланності. Такі харизми, як непохитність і незнищимість, супроводжуватимуть Церкву аж до другого приходу Ісуса Христа.

Церква є ієрархічною установою. Звідси і впливає стан підпорядкованості мирян духовенству.

На початку заснування Церкву очолював обраний Ісусом Христом апостольський збір під проводом ПершOVERховного

апостола Петра, після них – єпископи (буквально «охоронці», «наглядачі») та їхні спадкоємці. Спадкоємець апостола Петра – Папа Римський – є видимим Главою Католицької Церкви, далі йдуть патріархи, митрополити, архієпископи та єпископи, і найменшу адміністративну одиницю Церкви становлять парафії.

Церква є незалежною від держави (Ісус Христос передав свій учительський і пастирський уряди тільки Апостолам і їх спадкоємцям, а не світським керівникам), а держава – від Церкви. Проте, між ними повинно існувати взаєморозуміння і згода, адже Церква суттєво допомагає державі: навчає послуху щодо світської влади, запобігає злочинам, спонукає до добрих і високих вчинків, об'єднує народи, засновує добродійні заклади, опікується хворими, самотніми, звільненими з в'язниць, дітьми, які залишилися без батьків. Вона завжди дбала про розвиток освіти і культури, засновувала наукові заклади, також священники і монахи зробили багато винаходів.

Завдяки Церкві незаселені місцевості заселялися людьми, неродючі землі ставали родючими. Немає, отже границь повноважень Церкви, ані географічних, ані етнічних. Вона послана всюди і до всіх, готова до діалогу з кожним і готова служити кожному і кожен своїм наверненням через віру в Ісуса Христа стає членом Церкви.

Святий Дух провадить Церкву до її кінцевої мети – надприродної обителі – Бога Отця, допомагає їй дотримуватися правдивої віри і чистоти моралі для здійснення планів Божого Провидіння. У конкретно визначеному моменті історії людства Святий Дух уділяє Церкві свою надприродну благодать і спонукає проводити Вселенські та Помісні Собори, які визначають непохитність тих чи інших світоглядних систем й аналізують розвиток різних суспільних тенденцій.

Розумні керівники країн і політики світу завжди підтримували Церкву і допомагали їй, а ті держави, як переслідували її, скоро занепадали.

На початках християнство було єдине, але згодом поділилося, особливо від часів царгородського Патріарха Фотія (у другій половині IX ст.), який започаткував цей поділ, що потім вилилося в розкол Церкви на Східну (Константинопольську, грецьку) і Західну (Римську, латинську). За цим стояв культурний і політичний поділ: грецька і латинська культури, візантійське (грецьке) цісарство і римське (франко-німецьке) імперство.

Цей поділ негативно вплинув на єдність Христової Церкви, внаслідок чого зараз Вона поділена на Католицьку, Православну і Протестантську або Євангелістську, до якої належить Англійська Церква, а також баптисти, адвентисти, п'ятидесятники та інші протестантські релігійні спільноти.

Церква відіграє надзвичайно велику роль у вихованні особистості, формуванні її духовності. Заснована на принципах гуманізму, доброзичливості, миру, спокою, щастя, вона найбільшою мірою причетна до свята святих людського життя – душі. Церква опікується людиною протягом усього її життя та майже у всіх видах діяльності, від появи на світ і до смерті, проводить її в останній шлях: тіло у домовину, а душу у вічність. Їй належить виховання людини в дусі милосердя, честі і справедливості, любові і надії, вірності і шанобливого ставлення до батьків, старших, малих, немічних, страху покарання перед Богом за заподіяне лихо та скоєні гріхи.

Християнська Церква в Україні має тисячолітню історію і неодноразово виконувала функцію підняття духовності нації, особливо у тяжкі для країни часи. Протягом багатьох

століть вона відігравала роль не тільки Божого дому, місця молитви, а й виконувала місію центру духовного життя, формувала світогляд нації, утверджувала справді етнічний характер, ідеї, зміст та форми творів духовної і матеріальної культури українського народу, була центром культури, мистецтва, літератури, науки.

Разом зі своїм народом упродовж віків Церкві доводилося переживати багато радісних духовних моментів, але й не бракувало також сумних часів духовного і національного поневолення та жорстокого переслідування. Намагаючись підкорити наш народ, ворожі сили, як зі Сходу, так і з Заходу були свідомі, що досягнуть свою диявольську мету лише тоді, коли знищать найбільшу твердиню українського народу – його Святу Церкву, яка віками була його покровителькою. Ми дякуємо Богу, що наш народ від 988 року належить до Христа і Його Церкви.

Церква – це установа, що живе в часі й має свої окремі, як і наш народ, періоди, епохи, доби свого розвитку, росту й занепаду. Тому вплив Церкви на духовність українського народу, його світогляд, морально-етичний розвиток, соціально-економічні та політичні процеси конче необхідно розглядати за періодами і певними добами її історії, котрі становлять головні осі, навколо яких оберталось та обертається життя Христової Церкви на теренах сучасної України.

Наш народ, якому притаманний власний вияв людського мислення, поведінки, релігійного характеру, має свою релігійну історію, форми християнської організації, за якими християнство живе до сьогоднішнього часу. Треба зазначити, що християнське життя в українському народі почалося набагато раніше від офіційного хрещення князем Володимиром у 988 році. У зв'язку з цим починати історію Христової Церкви на Русі-Україні 988 роком або 955 роком, коли княгиня Ольга сама особисто стала християнкою, не зобов'язуючи, однак, до хрещення ні народ, ні своїх безпосередніх наступників, історично невиправдано. Тому ми поділяємо історію нашої Церкви на основні три доби: 1 (андріївську), 2 (володимирську), 3 (новітню), яким передував період вагань і легенд та неофіційного приватного існування християнства на українських землях, що закінчився Актом офіційного хрещення народу Русі-Україні [1, с. 146].

Але в 988 році відбулася найбільша подія в історії українського народу, що мала величезний вплив на всю подальшу історію нашої нації, її мораль взагалі і на формування поглядів на ідеал людини, зокрема, – його хрещення. Святий Володимир Великий, основоположник і хреститель України, завершив велике діло християнізації нашої історії, гармонійно поєднав релігійні й національні інтереси та ідеали. Добре розуміючи надприродний зміст християнства,

найвищою метою якого є освячення і спасіння людських душ, Володимир Великий через святе Хрещення України передав цей найцінніший скарб правдивої віри – благовіст Ісуса Христа цілому українському народові на спасіння, на його вічне та дочасне добро.

Тим актом він поставив нашу державу на рівень із християнськими народами Сходу й Заходу. Християнська віра стала домінуючою, посередником духовного збагачення, мотором усіх релігійних та суспільних починань.

Відомо, що ідентифікація (з латинської мови «*identifico*» – ототожнювати) – вписування себе в суспільний контекст за допомогою релігійних вчень, символів, норм, приписів і культових правил стає доволі актуальним способом сучасного самовияву як на особистісному, так і груповому рівнях. Релігійна ідентичність тлумачиться двоюко: як стан спільності уявлень у суспільстві щодо його релігійної сфери і як процес формування такої спільності у перехідних суспільствах, що перебувають на етапі формування політичних націй. Під релігійною ідентичністю треба розуміти певну спільність уявлень членів суспільства про його релігійну сферу. При цьому релігійна ідентичність нації може бути як конфесійною гомогенною (однорідною), так і плюралістичною.

Особливості східної і західної релігійної ідентичності християн мають помітний вплив у формуванні поглядів молоді. Отці Церкви навчали: «*Lux ex Orient, lex ex Occident*» – «Світло зі Сходу, закон із Заходу». Це є ключ до розуміння східної і західної ідентичності [2, с. 242–243].

Саме Церква зберегла українську ідентичність у діаспорі: Канаді, США, Бразилії, Аргентині, Західній Європі, Австралії, де активно працювали такі єпископи як Максим Германюк, Соте Ортинський, Йосиф Мартинець, Андрій Сапеляк, Іван Бучко, Іван Прашко, а особливо – Патріарх Йосиф Сліпий, а також такі священники як Андрій Трух (ЧСВВ), Юліян Катрій (ЧСВВ), Василь Зінько (ЧСВВ), Іван Ортинський, Микола Прийма, Іван Шевців та багато інших. Особлива роль у цьому належить також згромадженням Сестер служебниць Непорочної Діви Марії, Сестер Василянок, Сестер катехиток святої Анни.

1. Андрушко В. Т., Огірко О. В. Релігієзнавство: Навч. посібник / В. Т. Андрушко, О. В. Огірко. – Львів: НЛТУУ, ЛНУВМБТ, 2007. – 260 с.
2. Огірко О. В. Особливості релігійної ідентичності християн Сходу і Заходу / О. В. Огірко // Наукові записки. Серія «Культурологія». – Вип. 7. – Острог, НУ «Острозька академія». – Матеріали Міжнародної конференції «Проблеми культурної ідентичності: співвідношення традиційного і модерного аспектів ідентифікації». – Острог, 2011. – С. 242–246.
3. Огірко О. Християнське виховання – складова частина національного / О. Огірко // Діалог культур: Україна в світовому контексті. – Львів: «Каменярь», 1996. – С. 125–130.

УДК 37.091.159.9:316.6

Наталія Пархоменко

Специфіка адаптації мігрантів в інокультурних умовах

У статті розглядається місце України в європейській міграційній системі, а також основні міграційні тенденції. Аналізується діяльність органів влади щодо інтеграції іммігрантів в українське суспільство.

Ключові слова: міграційні процеси, адаптація, інтеграція, міграційна політика.

The paper examines a place of Ukraine in the European migratory systems and the main migration tendencies. Analyzed government activities on integration of immigrants into Ukrainian society.

Keywords: migration, adaptation, integration, migration policy.